

NIMES årsmøte og studiedager 1996

THOR STRANDENÆS

NIMES årsmøte og studiedager var i år lagt til Lund universitet (17.–19. august 1996). Vertskapet med professor Aasulv Lande i spissen hadde tilrettelagt det praktiske meget godt og sørget for en smidig gjennomføring av et fullpakket program. Det var for øvrig første gang NIME var samlet i Lund etter at Aasulv Lande tiltrådte det nyopprettede professoratet i misjonsvitenskap ved Lund universitet.

Årsmøtet dekket sin sedvanlige agenda på en tilfredsstillende måte for alle deltakerne. Det skal særskilt nevnes at professor Carl Fredrik Hallencreutz ble valgt til æresmedlem i NIME. Årsmøtet valgte dessuten følgende styre for 1996–97: Aasulv Lande (Lund), Hans Raun Iversen (København), Jan Edstrøm (Helsinki), Tormod Engelsen (Oslo). Det arbeides med å trekke Island mer aktivt inn i NIME-fellesskapet, og bl.a. er 1997 årsmøtet og studiedager tenkt lagt til Island.

Årsmøtet gikk inn for å avholde studiedager og årsmøte på Misjonshøgskolen i Stavanger i 1998. Det var enighet om at NIME skulle forsøke å arrangere en nordisk forskerskole i august 1998 som ledd i NIMES prosjekt om religionsteologi. Dette vil da erstatte studiedagen 1998. Videre ble det besluttet at NIME skulle ta ansvar for å arrangere en regional Europa-konferanse for IAMS (International Association for Mission Studies) i forkant av den nordiske forskerskolen om religionsteologi. Dette vil gjøre det mulig å hente inn aktuelle deltakere fra IAMS-konferansen som forelesere og veiledere.

I likhet med de tre foregående år (Magleås, Birmingham og Uppsala) preget NIMES *prosjekt om religionsteologi* også studiedagene i Lund. Temaet for studiedagene var *Etikk og religionsmøte*. Denne gang ble det fokusert på spørsmålet om det er mulig å forutsette en

universell etikk og hvorvidt religionene kan bidra til utviklingen av en universell etikk. Naturlig nok fant man det relevant i denne sammenheng å bruke FN's menneskerettighetserklæring fra 1948 og Hans Küngs prosjekt om «Welt-Ethos» som viktige referanser.

Etikk-professorene Göran Bexell (Lund) og Lars Östnor (Oslo) holdt innholdsrike, engasjerende og pedagogisk vel fremlagte foredrag over emnet *Er etikken universell?* Begge vil forhåpentligvis foreligge i publisert utgave.

I sin fremstilling redegjorde Bexell først for ulike grunnholdninger til spørsmålet om etikkens universalitet. Han påviste først hvordan postmodernismen i sin vektlegging av *dekonstruksjon* har avslørt hvor avhengig etikken er av sin kontekst. Postmodernismen har derfor også vist seg kritisk til å anta universelle eller allmenne etiske normer. Samtidig har den økende grad av tverrkulturell samhandling og interkulturelle kontakter gitt mennesker konkrete erfaringer om hva som kan sies å være globalt, allment og naturlig for mennesker under ulike himmelstrøk. Videre har man ut fra maktposisjoner og ulik plassering i (verdens)samfunnet både teoretisk og praktisk innsett behovet for et felles verdigrunnlag. I postmodernismens samfunn uttrykkes det såvel en deskriptiv som en normativ etisk pluralisme. Mens *den deskriptive etiske pluralisme* hevder at man ikke kan påvise grunnleggende eller mer konkrete etiske overensstemmelser er *den normative etiske relativismen* en teori som hevder at det ikke finnes allmenngyldige normer.

Bexell fokuserte deretter på spørsmålet om det er mulig å fastslå eksistensen av en naturlig lov. En naturlig lov ville nemlig tjene som eksempel på almann etikk som ikke er bundet til sin kulturelle eller kontekstuelle sammenheng. Her nevnte han bl.a. de normer som ble vedtatt gjeldende i Nürnberg-domstolen, innenfor Amnesty International og kampen mot Apartheid. Bexell drøftet dernest ulike aspekter av spørsmålet i teologi- og filosofihistorisk lys før han fastslo at det er sterke grunner for å postulere eksistensen av en naturlov som ikke er bundet til sin kontekst. På denne bakgrunn påviste han så hvordan man i verdensreligionenes etikk har erfaring fra å være *moralsk enige* til tross for at man er *religiøst uenige* (f.eks. i spørsmålet om å ta liv, jf det 5. bud), *men også omvendt*. Under henvisning til *Toward a Common Global Ethic* (Vancouver) fastslo han at verdensreligionenes parlament faktisk har maktet å utvikle en felles norm, en norm som består i alltid å beskytte det sosiale samliv, den enkeltes liv og religionenes rolle i denne sammenheng. Bexell konkluderte med at det finnes tilstrekkelig deskriptiv etisk grunn i de store verdensreligionene for å kunne snakke om en universell norm. Men fordi religio-

nene alltid er moralsk tvetydige er det nødvendig å ta dialogen i bruk for å utvikle en universell etikk der man både tar hensyn til den kontekstuelle kritikken og unngår den politiske etikkens fallgrube.

Lars Østnor trakk i sitt foredrag først frem historiske eksempler på interreligiøs fellesetikk. Derneft drøftet han etikkens egenart i forhold til religionen. I den sammenheng påviste han at relasjonen mellom etikk og religion kan karakteriseres som en dobbelhet av nærhet og distanse, av sammenheng og selvstendighet. Spørsmålet om den gylne regel kan tjene som en felles enkeltnorm besvarte Østnor med at dette bare er delvis mulig. Dette er, sa han, fordi en presis utlegelse av den gylne regel påviser at den har forskjellig innhold innenfor de forskjellige religioner. Derneft behandlet Østnor spørsmålet om religionenes syn på mennesket kan være et mulig grunnlag for en universell, interreligiøs konsens. Her konkluderte han med at dette ikke er mulig, fordi menneskesynet hovedsakelig er en partikularistisk faktor i religiøs etikk, med unntak for visse fellesmenneskelige grunnforhold. Til slutt presenterte Østnor hvordan man teoretisk bør tilrettelegge de muligheter og vanskeligheter som foreligger med henblikk på å utvikle en etikk som kan bli universelt anerkjent. Selv om Østnor konkluderte med at det etter hans syn ikke er mulig å etablere noen universell etikk i omfattende forstand, påpekte han at behovet for løsning av globale fellesutfordringer nødvendiggjør utviklingen av *en viss universell etikk*. Avslutningsvis påviste han hvordan religionene selv kan bidra til å øke de universelle etiske fellesskapsfaktorene såvel internt som eksternt.

I sitt foredrag belyste dosent Elisabeth Gerle (Lund) spørsmålet om menneskerettighetene som en viktig del av menneskelig dialog. Med sin brede erfaring fra arbeidet med menneskerettighetene som etisk utfordring påviste hun hvordan røttene til å tenke om menneskerettigheter er implisitt i alle religioner. Religionene uttaler seg ofte om menneskerettigheter ved hjelp av et eget språk. Derfor innebærer det en stor risiko å arbeide med menneskerettigheter på nasjonalt og globalt plan hvis man ikke også tar hensyn til religionene. Språket man benytter seg av er derfor viktig for at emnet skal vekke gjenkjennelse hos samtalepartnerne. Et sterkt – ofte religiøst relatert – språk er i mange tilfeller den viktigste drivkraften til implementeringen av avtaler. Altfor mange avtaler forblir intensjoner og iverksettes ikke nettopp fordi språket ikke fungerer. I det religiøse språk vektlegges også fellesskap, kultur og sosiale relasjoner, ikke minst i forhold til individet. På sin side behøver religionene menneskerettighetene som korrektiv. Dels er de nødvendige for å begrense religiøs maktmisbruk, dels for å gi religionene et felles språk.

Inger Marie Hognestad gav en kortfattet og oversiktlig presentasjon samt en vurdering av Hans Küngs prosjekt om et verdens-ethos. Dette ble fulgt opp med respons fra flere av deltakerne. Doktorand Suddinand Janthagul fra Thailand presenterte en tentativ synopse over FN's menneskerettighetserklæringer og relevante buddhistiske tekster. Han hadde funnet frem tekster som forholder seg til problemstillinger som reflekteres i 17 av de 30 FN-erklæringene. Safet Bektovic (København) drøftet menneskerettigheter og etikk i islamsk perspektiv og Anne Sofie Roald (Lund) ga en presentasjon av islamske politiske ideer.

Thor Strandenæs, f. 1949. Cand theol. 1973, teol.dr. 1987. Misjonsprest i Hong Kong (NMS/Ungdomsmisjonen) 1974–1991. 1. amanuensis i Det Nye Testamente ved Misjonshøgskolen (MHS) 1991–1993. 1. amanuensis i misjonsteologi ved MHS siden 1993.

NIME's Annual Meeting and Study Days

Report from the Annual Meeting of the Nordic Institute of Missionary and Ecumenical Research (NIME), featuring its central theme, «Ethics and the Encounter of Religions».